

Jerzy Swędrowski

"Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie", Jan Twardy, Przemysł 2009 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 49/1, 254-257

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemysł, Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej 2009, s. 432.

Po odczytaniu fragmentu z Księgi Izajasza, Jezus Chrystus zwrócił się w Nazarecie do słuchaczy: „Dziś spełniły się te słowa Pisma, któreście słyszeli” (Łk 4,21). Choć dobrze wiemy, że słów Mistrza z Nazaretu nie przyjęto, a nawet wielu chciało Go zabić, słowo Boże jest niesione człowiekowi każdej epoki i kultury. Bóg najpełniej wypowiedział je w Jezusie Chrystusie, objawiając o sobie wszystko. Nakaz misyjny Jezusa Chrystusa dotyczy nauce, które nie jest zawężone do granic, państw, zasięgu kultur, czy wymogów epoki. Ten nakaz zobowiązuje do głoszenia „w porę i nie w porę” (Tm 4, 2b) tak wobec niebezpieczeństw, jak również wszelkich wyzwań czasu. W posłudze Kościoła słowo Boże ma w sposób szczególny wybrzmiewać w kaznodziejstwie.

Ks. Jan Twardy opublikował w roku 2009 swoją pracę pt: „Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie”. Długoletni wykładowca oraz teoretyk homiletyki podejmuje niezmiernie istotny aspekt, od którego w olbrzymiej mierze zależy jakość i skuteczność głoszenia słowa Bożego. Sam tytuł zapowiada dotknięcie problemu aktualizacji głoszonych treści w szerokim kontekście. Nie zawęża badań jedynie do chwili obecnej; można wnioskować czerpanie z przeszłości i spoglądanie na perspektywę przyszłości. Kaznodziejstwo obficie czerpie z dorobku retorycznego, który rodził się w kulturze śródziemnomorskiej. Retor powinien zainteresować i pozyskać słuchacza, a nawet prezentowane szczegóły mają swoją wymowę. Już sama szata graficzna pracy ks. Twardego budzi życzliwe zainteresowanie; w okładkę wpisano słowo „dzisiaj” w pięćdziesięciu dwu językach świata, a także umieszczono rycinę oraz fragment tekstu z tzw. „Biblii Leopoldy” wydanej w Krakowie w 1577 r.

Pracę ks. Twardego rozpoczyna „Spis treści” (s. 5-7), który ułatwia czytelnikowi swobodne korzystanie ze względu na jasno sformułowane tytuły rozdziałów i podrozdziałów. „Wykaz skrótów” (s. 9-14) zapowiada obfite korzystanie ze źródeł w języku polskim, jak również w językach obcych. We „Wstępie” (s. 15-28) Autor uzasadnia układ prezentowanej pracy oraz powody podjęcia tematu aktualizacji w kaznodziejstwie, pisze: „Skoro problem aktualizacji jest zwornikiem całej dobrze pojętej homiletyki, to rodzi się pytanie, jak wygląda refleksja na jej temat w języku polskim. Warto również popatrzeć szerzej na to zagadnienie i zapytać, jak kwestię aktualizacji akcentują homileci katoliccy z innych kręgów językowych, czy się pojawiają w ich pracach jakieś charakterystyczne ujęcia i propozycje” (s. 17).

Tytuł pierwszego rozdziału: „Zagadnienie aktualizacji słowa Bożego we współczesnej homiletyce” (s. 29-88) wprowadza w analizę współczesnych

sposobów kaznodziejskiego przekazu. Autor wychodzi od nauczania Soboru Watykańskiego II oraz recepcji jego wskazań w Kościele polskim. Rozdział został podzielony na analizę aspektu aktualizacji, najpierw w homiletyce polskiej, a następnie w homiletyce języka: niemieckiego, francuskiego, włoskiego, angielskiego oraz hiszpańskiego. Stan kaznodziejstwa w Polsce został ukazany w kontekście odkrywania znaczenia kerygmatu i zastosowania jego treści w konkretnie życia wierzących. Tak środowiska polsko, jak również obcojęzyczne zauważają potrzebę aplikacji nauczania o słowach i czynach Jezusa Chrystusa w powiązaniu z egzystencjalną sytuacją człowieka. Warto zwrócić uwagę, że chodzi tutaj o realizowanie potrzeb człowieka w drodze ku zbawieniu. Wymiar, osobisty, więzi rodzinne, czy sytuacja społeczno-polityczna nie pozostają bez znaczenia na sposób kaznodziejskiego przekazu. Złożoność i wieloaspektowość współczesności wymaga od kaznodziei dobru środków językowych i treści, które zostaną zrozumiane i przyjęte. Każdy rozdział pracy ks. Twardego zawiera końcowe uwagi stanowiące rekapitulację podejmowanych treści. Pierwszy rozdział kończy postulat wszechstronnego, opartego na Piśmie świętym przygotowania homilii.

Kolejny rozdział: „Pogłębiająca lektura słowa Bożego warunkiem jego wiarygodnej aktualizacji” (s. 89-134) ukazuje czytelnikowi ścisły związek pomiędzy gruntownym poznaniem Pisma Świętego, a zastosowaniem hermeneutycznych zasad literackich w pracy kaznodziei. Ks. Twardy, który jest m.in. autorem publikacji; „Aby słowo wydało plon. O modlitwie głosiciela i słuchacza słowa Bożego” zwraca szczególną uwagę na postawę wiary zarówno w przypadku głoszącego, jak i odbiorcy kerygmatu. Jedność Pisma Świętego i uwzględnienie żywej tradycji jest niezbędne we właściwym odczytywaniu słowa Bożego, które jest ciągle takie samo, a jednocześnie nieustannie swoją świeżością i nowością rozświetla i wyjaśnia konkret życia we współczesności. Bogactwo literackie Biblii może być wielką pomocą w formułowaniu treści kaznodziejskich i stosownej narracji.

Kazanie w swoich poszczególnych etapach jest długim procesem zakładającym, że słowo Boże „dzisiaj” wypowiedziane winno żyć w kaznodziei, wybrzmieć w wygłoszonych treściach i czynić dalej swoje dzieło w sercach i umysłach słuchaczy. W rozdziale: „Proces aktualizacji słowa Bożego” (s. 135-190) autor zarysowuje istotę i cele procesu aktualizacji oraz metody temu służące. Dość szczegółowo zostały zarysowane tak indukcyjne, jak również dedukcyjne metody aktualizacji w kazaniu. Ks. Twardy zwraca szczególną uwagę na znaczenie języka, którym posługuje się kaznodzieja. Wydaje się, że ten postulat jest szczególnie istotny, tak w wymiarze duszpasterskim, jak również szeroko pojętej kultury słowa i kształtowania postaw, które wyrażają się w mowie. Proces aktualizacji wymaga troski o dobrą kompozycję ka-

zania; jego wewnętrzna zwartość, logika i przejrzystość pomoże słuchaczowi w uniknięciu biernego przyjmowania prezentowanych treści i poprowadzi do stosowania i rozwijania ich w życiu wiary.

Kaznodzieja winien uznać za podstawę nauczania Pismo Święte, które jest podstawowym źródłem odkrywania tajemnicy zbawienia. W dynamice życia wspólnoty Kościoła żywe słowo odkrywa bogactwo Tradycji i inspiruje w procesie rozpoznawania znaków czasu. Ks. Twardy w czwartym rozdziale swojej pracy: „Korzystanie z pozabiblijnych źródeł teologicznych w procesie aktualizacji słowa Bożego” (s. 191-246), przybliży drogi, które stają się inspiracją oraz skarbnicą tematów i idei kaznodziejskiego przekazu. Obok Tradycji Kościoła zwrócono szczególną uwagę na liturgię Kościoła. Współczesne postrzeganie homilii, która jest rozumiana jako aktualizacja słowa Bożego w ramach sprawowanej liturgii wymaga szczególnej troski i odpowiedzialności za piękno i jasność aktów oddawania chwały Bogu. Akcja liturgiczna nie może nigdy być teatrem dla celebrysa, lecz posługą mistagoga wprowadzającego w tajemnicę spotkania Boga z człowiekiem. Dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, nauczanie Ojców Kościoła, szeroko pojęta twórczość teologiczna mają w stosownej mierze stanowić tworzywo kaznodziejskiej ekspresji. Warto zauważyć, że nie została pominięta pobożność ludowa, która tak często jest przykładem autentycznych postaw wiary i właściwej recepcji Bożego słowa. Także Historia Kościoła i hagiografia oraz sztuka religijna i muzyka chrześcijańska zostały zaliczone do źródeł niosących inspirację w aktualizacji kaznodziejskiego przekazu.

Rozpoznanie sytuacji człowieka i jego potrzeb, szczególnie w zakresie duchowym jest we współczesnym przepowiadaniu niezbędnym warunkiem skutecznego przekonywania do wejścia na drogę zbawienia. Kaznodzieja nie podejmuje roli dziennikarskiego opisu rzeczywistości, ale interpretuje ją ze względu na dobro osoby i społeczności. W rozdziale: „Wykorzystywanie treści egzystencjalnych w realizacji antropologicznej zasady aktualizacji” (s. 247-308) autor wskazuje na szeroki wachlarz dorobku nauk humanistycznych i przyrodniczych, a także literatury i filozofii, które mogą stać się pomocne w rozpoznaniu sytuacji współczesnego człowieka. Nie zapomina o wielkiej roli środków społecznego przekazu. Ostatni rozdział pracy: „Błędy w kaznodziejskiej aktualizacji słowa Bożego” (s. 309-352) jest praktycznym spojrzeniem i znakiem doświadczenia w przekazie słowa Bożego. Psychologizowanie i modernizowanie oraz moralizatorstwo jest przecież ciągle pokusą, która może prowadzić ku wypaczaniu słowa i niweczeniu możliwości skutecznego przekazu.

W „Zakończeniu” (s. 353-358) ks. Twardy precyzyjnie formułuje wnioski, które mają posłużyć w skutecznej aktualizacji kaznodziejskiego przekazu.

Pośród czternastu wniosków zawierają się praktyczne wskazówki i postulaty; nie brakuje także autentycznego, teologicznego spojrzenia na aktualizację słowa Bożego, jako dzieła Trójcy Przenajświętszej. Bibliografia (s. 359-398) rysuje się imponująco, zarówno co do ilości, bogactwa i różnorodności; także językowej, a również co do układu poszczególnych części. W Aneksach (s. 399-420) umieszczono m.in. kwestionariusze do badania percepcji kazań, pomoce do analizowania treści i formy kazań, a także wykazy tabel, schematów i ilustracji. Pracę wieńczą podsumowania w języku angielskim i niemieckim, a także Spis treści w tych językach.

Praca ks. Jana Twardego wychodzi naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom współczesnego kaznodziejstwa. Dotyczy to postulatu skutecznego przekazu, jak również potrzebie znajdowania pomocy tak w zakresie teorii, jak również praktyki głoszenia słowa. Autor zatroszczył się, aby jego obszerna praca mogła pełnić rolę podręcznika dla rozpoczynających kaznodziejską misję, a także dla głosicieli mających już doświadczenie pełnienia tejże misji. Trud Autora, który w sposób niezwykle szczegółowy i sumienny zaprezentował kwestię aktualizacji słowa Bożego wyda niewątpliwie owoce w pogłębionym przygotowaniu i niesieniu z przekonaniem wiary orędzia Dobrej Nowiny współczesnemu człowiekowi.

Ks. Jerzy Swędrowski